

DEBRECENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

A lap szellemi részét illető minden közlemény a szerkesztőséghez Jókai-utca 8. sz. küldendő.

Megjelen hetenként egyszer szombaton, másfél iven.

Előfizetési ár: egész évre 12 korona, félévre 6 korona.

Hirdetések jutányos áron közöltnak.

Egyes szám ára 30 fillér.

Az előfizetési és hirdetési pénzek

s a lap megrendelésére és szétküldésére vonatkozó összes megkeresések **Karai Sándor** tanárhoz (Rákóczy-utca 46. sz.) intézendők.

A zsinat-tartás ideje.

Jelenben a zsinattartás két szempontból képezheti bírálat tárgyát. Lehet hozzá szólni általában, mint az alkotandó egyházi törvénykönyv egyik rendelkezésének tárgyához és lehet actualisan, a legközelebb megtartandó zsinatra nézve.

Kezdve az általánoson: az egyházi törvénykönyv 87. §-a szerint „a zsinat rendszerint 10 évenként tartatik, ha azonban az egyházkerületek többsége, az egyetemes egyház érdekében s halasztást nem szenvedhető indokokból, rendkívüli zsinat összehívását látja szükségesnek, annak egybehívása tárgyában az egyetemes konvent intézkedik.“ Az egyházi törvények egyik leggyengébb §-a ez.

A stylus-legis azt a jogos kifogást emelheti vele szemben, hogy ez a rendelkezés nem rendelkezik. A törvény stylusának — eltekintve egy pár rendkívüli kezelést igénylő törvénytárgytól — rendelkezőnek, parancsolónak, és minden discretionális ilyen vagy amolyan alkalmazást kizáró, határozottnak kell lenni. Ez alól az elengedhetetlen követelmény alul a diplomai, rendőri és bírói eljárás némely tárgyai mentesíthetik magukat. Bármely gyűlés összehívása közös közgazgatási tény. Bizonyos minimalis szám, bizonyos maximalis időtartamon belül kötelezőleg kimondható és kimondandó. A rendkívüli szükség a rendkívüli gyűlések tartását követelheti. A szükség elbírálásánál érvényesül a discretio; melynek ingadozó talaját némileg úgy szilárdíthatja meg a törvény, ha taxativ vagy exemplificativ felsorolást csinál és a discretionális hatáskört határozottnan bizonyos közgazgatási szervhez utalja.

A 87. §. „rendszerint“ és „tartam“ kifejezései nagy elhajlást tesznek a határozatlanság felé; hiába áll ott a 10-es szám, az még a rendes gyűlések tartása tekintetében is fogyhat vagy nőhet. Ha a törvénynek az az intenciója, hogy

minden tizedik évben zsinat tartassék, ezt határozottnan, imperative ki kell mondani és pedig ha nem azonos törvényeket akar decretálni, határozottnan ki kell mondani az időpontot, a mitől a 10 év számítása kezdődik; szerintem ez az utóbbi a helyes; mert egy évekig huzódó zsinat esetén az azonos tíz év szerinti számítás tulságosan közel hozza egymáshoz a rendes zsinatokat. Hogy a 87. §. nem világos még a rendes zsinatok idejére nézve tett rendelkezése tekintetében sem, bizonyítja az a sok eszmecsere és vita, mi a legközelebbi zsinat idejét, mint magyarázat és különféle alkalmazás tárgyát egy időben az összes egyházi lapokban napi rendben tartotta.

Ha a törvény már a rendes zsinatok idejének decretálásában is határozatlan, következetesnek kell lennie e rendkívülieknél is; és csak ugyan így van. A hivatkozott § feltételes mondatában a határozatlanság tág területen kalandozik. Ha ez a pont így lenne a szövegbe beállítva: „ha az egyházkerületek többsége rendkívüli zsinat tartását látja szükségesnek, annak összehívását az egyetemes konvent fél év leforgásán belül eszközölni köteles,“ világosan állana az alkalmazás előtt, hogy a szükség meghatározásában az egyh. kerületek többsége dönt, mely döntés az összehívás vagy össze nem hívás tekintetében a konventre nézve kötelező. De a most érvényben levő szöveg ennek betoldásával: „az egyetemes egyház érdekében s halasztást nem szenvedhető indokokból“ s a kötelező „intézkedni köteles“ kifejezésnek „intézkedik“ határozatlan kifejezéssel való felcserélése, továbbá az összehívás iránti intézkedésnek határidőtől függetlenítése által a rendkívüli zsinat tartását a bizonytalanságnak adja át. Nem tűnik ki, hogy az indokok discretionális mérlegelése a kerületek vagy végső fokon a convent hatáskörébe tartozik-e? mert a mostani pongyola szöveg meg-

türi azt az alkalmazást is, hogy a convent a kerületek többségének ellenére, a törvényes indokokat fennforogni nem látván, az egybehívás iránt nem intézkedik. Ha már a törvény az indokokat minden áron körvonalozni akarja, az indokok mérlegelésének s az azok sulya feletti döntésnek szervét határozottan állapítsa meg. Az indokok körvonalozása különben felesleges; mert ha a felületesség és lelkiismeretlenség három egyházkerületről feltételezhető, épen úgy feltételezhető minden magasabb szervről, a mit a törvény ennek a kérdésnek elbírálására állít; más felől pedig annak mértéke, hogy mi az egyetem és részleges egyházi érdek és mi nem szenvedhet halasztást, s mi szenvedhet, ismét egy széles kapu a különböző felfogások számára.

A 87. §-nak a rendkívüli zsinatról szóló pontjához két feltevés fűzhető t. i. a szükség indokainak elbírálása végső fokon vagy az egyházkerületek, vagy a convent jogkörébe tartozik. A törvény mindkét esetben rossz; mert, ha az első feltevés áll meg és a döntés a kerületeket illeti, akkor el van felejtve a fokozatos hatósági rendszer követelménye, hogy t. i. alsóbb fokú hatóság felsőbb fokúnak kötelező intézkedésre feltétlen parancsot nem adhat; ha a második áll, hogy a convent jogkörébe tartozik, akkor meg az iniciatív jogot is meg kellene neki adni, a kerületek többsége nélkül is, saját indításából is és bármelyik kerület felhívására is.

A zsinattartásra vonatkozólag különben nem szabad szem elől téveszteni, hogy az egyh. törvény a közjogi viszonylatban királyi rendelet erejével bír (formai bizonyosága ennek az e lap előző számában felsorolt tárgyi érvek mellett az, hogy egyházi törvényünk az 1896. évi orsz. Rendeleték Tárában 149. vall. és közokt. miniszteri szám alatt jelent meg,) s azt hogy a zsinat megtartása elé az 1790. évi XXVI. t.-c. 5. pontja értelmében a koronás király olyan törvényes akadályokat gördíthet, a melyek annak megtartását lehetetlenné teszik s hogy ha nincsen is az 1790. évi törvény hivatkozott pontjában világosan kimondva, hogy a zsinattartás Ő felségének jóváhagyásától függ, mind annak dacára is a korona a törvény szövegében elhelyezett cautélák révén a legfelsőbb elhatározást magának biztosította; hiába állítja előtérbe a törvény azt a szépen hangzó autonomicus elvet: „szabadságukban álland nemcsak mindenféle gyűléseket tartaniok, hanem zsinatokat is.“ S a mennyiben az egyh. törvény királyi rendelet erejével bír s közjogi forrását a koronában találja, a korona által rendelkezéseiben (kivéve a törvény által biztosítottakat, ezek azonban nem is az egyháztól, hanem az államtól nyerik jogi

erejüket) megváltoztatható s egyoldalú királyi elhatározás útján azok foganatosítása felfüggeszthető. Így tehát a 10 vagy bárhány éves meghatározás csak erkölcsi biztosítéktól nyeri erejét, de ugyanazon szentesítő király vagy még inkább a következő király által hatályától felfüggeszthető.

A mi a legközelebb elkövetkező zsinattartásának idejét illeti, „de lege lata“ az alkalmazásnak a törvény 87. §-ának „rendszerint“ szava s az a körülmény, hogy a hivatkozott szakasz a rendkívüli zsinatoknak azt a definitióját sem adja, hogy a 10 éven belül vagy túl tartott zsinatok-e a rendkívüliek, teljes szabadsága van. Az összehívásnak ideje felett tehát a célszerűség szempontjának kell döntenie s ez a szempont igénytelen nézetem szerint a zsinatnak 1903-ról leendő elhalasztását nemcsak igényli, hanem követeli is. Az egész vonalon előkészületlenség, tájékozatlanság. A kerületi gyűlések jobbara az általánosság kényelmes köpenyében burkolózva, egyebet sem tettek, mint az egyházmegyék zsinati javaslatait a részletektől megfosztva összevonták; de még visszább menve a kerületekre sok részletesen kidolgozott, üdvös javaslat fel sem került, a mit pedig lent az egyházmegyei gyűléseken egyhangú helyeslés tett magáévá. Valóban szomorú jelenség, hogy a nagy, gyakorlati és elméleti tehetségeket egyesítő egyházkerületi közgyűlések terméből olyan szegényes munkálatok kerültek ki; talán az ügy élén álló férfiakat az a kilátás tartotta vissza, hogy a conventnek, illetve a zsinati előmunkálatok elkészítésére kiküldött bizottságnak csak eszme kell, a részletes feldolgozásról majd a bizottság gondoskodik; ámde erre a bizottságra olyan óriási munka vár; tekintve még azt is, hogy a kerületi munkálatok eszmében sem valami gazdagok, hogy ha a részletekhez segítséget kívülről nem kap, physicali lehetlenség a törvénytervezetet idejében a közbirálat alá bocsátani; pedig legkevesebb egy esztendő kell, hogy a törvénytervezet a közbirálat bonc-asztalán fekdjék.

A dunántuli egyházkerület munkálata 12 nyomtatott levélre, az erdélyi 1 és 1/2 (írva egy és fél!) levélre terjed; a tiszántuli munkálatot a lapokból ismerjük és pedig nem előnyösen. A dunamelléki egyházkerület még mindig a bizottsági munkálatnál tart, plenaris véglegelés nélkül, a tiszáninneri kerület tervezete most van sajtó alatt. És a zsinati előmunkálatok illetően szegényes állása mellett immár a zsinatot előző év július havába jutottunk el. Kérdem a közvéleményt lehet-e kilátás arra, hogy az így előkészített zsinat a jövő évben igazán eredményes munkát végezhesen? Az adóügy rendezéséhez az anyagot a múlt hónapban küldték

az egyes egyházak az egyházmegyéhez; magának ennek a rengeteg anyagnak központi feldolgozása igényel egy esztendő.

Nemcsak az előmunkalátok ilyen elkésett és szegényes állapota, hanem van még egy nagy fontosságú körülmény, a mely a zsinatot a jövő évről elhalasztani kívánja: ez az 1848. XX. t.-c. sorsának eldöntése; mert a nélkül az egyházi adózás ügye csak félmegoldást nyerne. Igaz, hogy az elmúlt budget-vita történetén okulva, ettől a képviselő háztól nem sokat várhatunk; nem is ez a fő; hanem az hogy tudjuk meg végre, hogy annak a dicső törvénynek micsoda morzsái kerülnek szegény egyházunk asztalára s hogy ehez képest az erőnek milyen mértékű megfeszítése foglaltassék paragrafusokba.

Szóval az 1903. évi zsinattól nem lehet sokkal többet várni, mint a mit az 1891—3. évi eredményezett; a félmunka valamelyes javítását, de távol állott az egységes egésztől s jogéletünk marad további tíz évre ismét a particularismus selejtes színvonalán s törvénykönyvünk ismét egy chaos, kis méretű, de annál zavarosabb. Qui habet tempus habet vitam!

H.-Szoboszló, 1902. július 14.

Dr. Baltasar Desső,
ev. ref. lelkész.

TANÜGY.

Reform. hithűség és áldozatkészség.

— Válasz Veress Imre lelkész urnak „A konvent vegye kezébe az iskolák államosítását“ című cikkére. Megjelent a lapok 18. számában. —

VI.

Áttérek a lelkész ur harmadik erősségére.

„Figyelembe kell venni, hogy a felekezeti érdek mellett mit parancsol a humanizmus terhe alatt roskadozó hűveinkkel szemben a hazafiság, a fajszeretet, oly községben vagy vidéken, hol a vagyon már eddig is idegen nemzetiségek kezébe került, mint például a mi vidékünkön svábok és oláhok kezébe, s a hol, ha teher könnyítés helyett még jobban terheljük hitsorsosainkat, célunkhoz nem közeledünk, hanem attól távolodunk s egy helyett két oktalanságot, két bünt követünk el.“

Elsőbben is vizsgáljuk tehát, hogy mit kíván a hazafiság?

Hazafiság!

Kinek szive ne dobbanna meg e szó hallattára? Ezért már csak áldozunk életet, vért, sőt ha kell, *egyházunkat is*, ha épen ezt követeli tőlünk a hazafiság magasztos érzete?

Az utóbbit talán igen, de vért és életet nem nagyon.

Nincs is rá szükség. Nem olyan követelő már ma a hazafiság sem, mint ezelőtt volt. A hazafiság ma a legeszesebb lény. Idők s viszonyokhoz tud alkalmaz-

kodni, s a helyett, hogy áldozatot követelne, még ő boldogítja szerencsés tulajdonosát.

A *hazafiság* ma az a szerfelett jámbor, de kitünő versenyparipa, melyre boldog, boldogtalan, ki az élet nagy versenyében nyertes és győztes akar lenni, igyekszik felkapaszkodni, mert mindenik telivér társánál legalább egy löfejjel előbb érkezik a célhoz.

De nemcsak verseny-, hanem disz-paripa is. Gáncsnélküli mintaállat. Nagy és diszbeszéddek hamis drágaköveitől ragyogó, hatalmasok és érdektársak nem létező kitünő tulajdonságai s égre magasodó érdemei festésétől színes, aranyos szerszámmal kitünően fest. Előnyösen használhatja minden nemzetiségű hazafi, mindentéle ünnepélyes alkalomkor; az igazi magyar, a *valódi hazafi* meg épen nem jelenhet meg nála nélkül. Egyes, fontosabb alkalmakra bérebe is kapható olyan urlovasok számára, kiknek saját istállójuk nincsen. A csekély bérösszeg, s a rendbeszedésre fordított néhány nap, sokszor néhány óra soha nem vesz kárba. Akármilyen kicsiny ember, ha szolgálai feltaszíghatták reá, vagy csatlósai válláról felkapaszkodhatott nyergébe, jogos büszkeséggel, uri göggel nézheti le a körülte tolongó bármész tömeget, mely bamba hódolattal tekint a hatalmas állatra.

Krónikások mondják, hogy egykor harci mén volt. Mikor az atyák által Istennek épített oltár, az élet első örömeit nyújtó ház, a föld, a melyen kívül nincsen e nemzet számára hely, veszélyben forogtak s a hadi kürtök ébresztő riadalma megzendült: türelmetlenül prüszkölt, nyertett, tépte fékét; majd száguldva vitte bajnok urát oda, hol ezekért az eszményekért „mindent, mit élete folyta alatt arca izzadásában gyűjtött; mindent, mit lángoló szerelemmel fűzött magához: javait, kincseit, házanépét és saját életét, naponkint és pillanatonként felszentelte.“ (K. F.)

Régen volt, tán csak mese volt!

Volt tehát olyan idő is, midőn áldozatot követelt a hazafiság.

Hát ma ugyan mit kíván?

A felelet attól függ, hogy mi vezet a hazafiságunkat?

Veress lelkész ur szerint, a hazafiság — viszonylatban a humanizmussal, a mi az ő felfogása szerint e helyütt egy és ugyanaz az iskolákat fentartó egyházzal, mert hiszen egy kis faluban alig van a humanizmust szolgáló más intézmény, mint az iskolákat fentartó egyház, — ha azt kívánja, hogy, ha egyház közönsége a humanizmus, másként az egyház terhe alatt roskadozik, s az még *több* áldozatot is kívánna: inkább a humanizmust jelentő egyházat kell feláldozni, mint arra többet költeni. Olyan oktalanság, sőt bűn volna ez, mely kettős súlylyal esné a hazafiság mérlegére. Inkább legyen eledelünk és ruházatunk (humanizmus) egyház és iskola nélkül, mint, hogy legyen egyházunk és iskolánk eledel és ruházat bősége nélkül.

Ha a hazafiságot az anyagelvűség (materializmus) vezeti, ez a felfogás, bármilyen lealacsonyító legyen is az, érthető.

Ha azonban, a hazafiság vezérsillaga a tiszta honszerelem, úgy ez azt követeli, hogy a haza minden fia, minden a lelkek gondozásával foglalkozó egyház, mely a hazafias névre csak egy kicsit is igényt tart, kell, hogy utolsó erőfeszítésével is oda oda törekedjék, miszerint legyen e haza földén gazdag és szegény, ur és szolga lehetőleg megelégedett és boldog.

De eléleknnyugalmat mondjuk boldogságot csak a min-

den irányu (Isten, önmagunk és mások iránti) kötelességek önzés-nélküli teljesítéséből eredő öntudat nyújthatja.

Ezekre azonban nevelni kell az embert.

Az igaz hazafiság tehát azt kívánja, követeli, hogy ezek az intézmények, — melyek oda nevelik, arra képesítik az egyedet, hogy az a nemest, a jót megismerje, megszeresse, s úgy sajátjává tegye, hogy az „természetével összeolvadjon, s attól az élet semmi helyzetében, semmi körülmények között el ne vállasson“ — a haza minden fajú, mindenvallásu fiai számára elegendő számban álljanak szabad használatra, akár az állam, akár a felekezetek tartanak jogot ilyen intézetekhez, s azok állításához s fentartásához.

S ha a művelt huszadik században is volna még a műveltségére büszke Európában olyan *erkölestelen állam*, mely ezeket az intézeteket gyermekeinek, a haza leendő fentartó oszlopainak, tehát önmagának elegendő számban rendelkezésére nem bocsátaná; vagy az ő — e részben való — *terhét hordozó iskolafentartó testületeket, felekezeteket emez intézmények fentartásában, előállításában* faj- és vallás-különbség nélkül, mindazáltal a haza irányában tanusított szolgálataik s érdemeik arányában, ereje és tehetsége szerint, minden más állami célt megelőzve, nem segiténé: bár az életre nem méltó, szánjátok őt, mert kétségkívül fel fog virradni reá is a tapasztalás égető nappala, midőn elkövetett bűnének öntudatától üldözötve, halyong nem a való alapra, nem a valláserkölc s nem az igazságszeretet szilárd alapjára épített nagyságának bus düledékei között s mint Márius Carthágó romjain, elhagyottan fogja könnyezni az emberi sors változóságát s aláhanyatlott kevély szerencsésjét, melyet csak azért nyerhet vissza majd egy pillanatra, hogy a mindjárt bekövetkező dicstelen halállal örökre elveszítse azt.

S ha a művelt XX ik században is volna olyan erkölestelen állam, mely az egyházak haza iránti szazados szolgálatát méltányolni nem tudná: meg kell mutatni annak, legalább a mi reform. egyházunknak be kell bizonyítani, meg kell mutatni az egész világ szeme látára, füle hallatára, hogy az a határtalan ragaszkodás, melylyel ezen egyház szegény tagjai még szegényebb egyházuk iránt viseltetnek, nem pusztá szolásmód, melyet minden névleges egyháztagnak felekezetével szemben hánytorgatni mindig hajlandó, hanem évszázadok hagyománya s oly benső érzés, mely hivei lelkében kirihathatlanul él, s melyre példát a világtörténet fel nem mutathat.

Ez volna, mondjuk, a megelégedés megszerzéséhez szükséges azon erkölcsi képesség, mely a vallásssosság és művelődés ápolói, terjesztői, az iskolák útján szerezhető meg.

Bár az erkölcsi erő mindenre képesít: tegyük föl mégis, fogadjuk el, hogy ezen kívül más tényezők is szükségesek a boldoguláshoz p. o. a mit az újabb kor így fejez ki. „szabadság, egyenlőség, testvériség.“

E tekintetben mit kíván a hazafiság?

A türelmetlen érzékiség járszallagára kötött hazafiság így szól:

Szabadság van! Ne legyen tehát korlátozó törvény s ellenőrző ur a törvény felett, se hatalom a szükségtelen törvény végrehajtására, a szabad ember leigázására. Tegye azt mindenki, a mit lelke kíván. Szabadság van! Ne verjétek hát a vallás s lelkiismeret rabláncába a lelkeket. Ne tagadjátok, hogy Krisztus szabadságra hívott minket. Ezt az igazságot hirdette ő. Ez az igazság szabaddá tett mindenkit. Le tehát a

zsarnokokkal, ha pap, ha világi kényur. Öld meg a ki magásra merészel emelkedni.

A hazaszeretettől áthatott hazafiság pedig azt mondja:

A szabadság legmagasabb foka az, midőn szabad emberek önalkotta törvényeknek hódolnak s nem kényszerüségből, de önkényt vidám lélekkel, a szeretet hatalmának engedve cselekszenek. Ez a lelki erő azonban csak az ismeretek által megtisztult értelem sajátja. Csak a kiművelt lélekben ébred föl s kap erőre a lelki ismeret hatalma, s nő a felelőség érzete. Ez ösztönzi, kényszeríti hogy a közjóért küzdjön.

De erre képezni kell az egyedet.

Ne, óh ne zárjátok hát be a vallásos (felekezeti) iskolákat. S ha volna köztetek olyan, ki hamis hazafiság cégére alatt elkobozni akarná azt töletek, szánjátok és imádkozzatok érte, hogy ne tulajdoníttassék neki bűnül, mert nem tudja, hogy mit cselekszik.

Korunk felfogása a boldoguláshoz *egyenlőséget* is kíván.

A telhetetlen önzés által vezetett hazafiság azt mondja:

Polgártársak! mindennemű társadalomnak helyes és igaz alapja csak az egyenlőség lehet. Egyenlők vagyunk születésben és halálban; egyenlők vagyunk Isten előtt és a törvény előtt; egyenlő jogunk van a törvényházban és a templomban; egy helyet foglalunk el Isten házában, ugyanazon lelkész, ugyanolyan módon szolgál mindnyájunknak; az utolsó szegény annyiszor mehet oda, mint a gazdag; annyit hall s épén annyi hasznát veheti; a szolga és az ur gyermeke annyit tanulhat; egyformán képezheti magát az iskolában. Egy Istenünk, egy lelkünk, egy egyházunk: kell tehát, hogy az egyenlő jogoknak egyenlő kötelességek feleljenek meg egyenlő teherviseléssel. Mivel pedig az egyenlőség alapja nem a vagyon, hanem az ember *személye*: ugyanazért az egyenlő teherviselést is erre az alapra kell fektetni. Viseljük tehát, legalább az ilyen terheket, a nyert haszon arányában vagyis személyenként.

Vigyázzatok.

Semmi kétség, hogy urak vagytok, gazdagok, hatalmasok vagytok, művelt elméjűek vagytok; a nép meg gyenge, együgyű és türelmes: könnyen megtehetitek.

De jajj nektek lelketlen farizeusok! jajj nektek lelketlen törvénytudók!

A tiszta hazaszeretet által vezetett hazafiság pedig azt mondja:

Igen, egyenlő jogokat élvezünk, mert egyenlők vagyunk Isten és törvény előtt; azért tehát a terheket is egyenlően kell hordoznunk. Ez az egyenlőség azonban nem rideg számtani egyenlőség, mely erőset és gyengét, bölcsét és együgyüt, gazdagot és szegényt egyenlő súlylyal terhel. Az igazi egyenlőség abban áll, hogy kiki a neki adott erő és tehetség szerint hordozza a mindnyájunk köz-javára szolgáló terhet. Mert minden kétségen felül álló igazság az, hogy a mit az Isten bölcsessége az egyesek kezéhez az *egyenlő mértéken felül letett*, az nem egyedül őket s családjukat illeti, hanem sokakat, mindazokat, a kik az ő gondviselése, sáfársága alá adattak, s őket azt a mértéken felüli részt alkalmas időben, megfelelő (t. i. teljesített munka, segély-, közcél-, közteherviselés stb.) címen kiadni tartoznak. S hogy ez iránt senki kétségben ne legyen, maga a mindenható Isten állította fel ama törvényt, mely előtte az utolsó nagy leszámolás-kor is irányadó — és egyedül irányadó — lesz, hogy „a kinek sok adatott, attól sokat követelnek.“

Ha tehát anyagi és szellemi tehetséget s minden az emberiség boldogítására, a jó művelésére előnyös körülményeket — 10 girát — nyertél Istentől? Szolgálj, áldozz mindenikből minden módon; csak egyiket vagy másikat — 5 girát — nyertél? kereskedjél vele, áldozz az adott erő szerint; semmid sincsen, szegény és tudatlan vagy — csak 1 girát — kaptál? Ne rejtsd a földbe: ne akadályozd meg a mások által létesíteni szándékolt jót; ne neveld az emberiség nyomorát gonoszságoddal.

Am e rendeltetésünkhöz tartozó eme feladatok teljesítésére csak az egészen kifejlődött s jellemmé alakult lelkiismeret és hitté magasztosult vallásos eszményképesít.

Ha tehát szeretjük a hazát, szeretjük fajunkat igazán, teljes szívünkkel, teljes lelkünkkel, teljes elménkkel és teljes erőnkkel: ne, óh! ne zárjuk be a vallásos (felekezeti) iskolák ajtait. Áldozzunk azok fentartására kiki a neki adott tehetség (girák) szerint, várván a nagy számadást.

Nézzük meg végre, hogy mit kíván a hazafiság a *testvériségre* nézve?

A tévhit vagy a szenvedély által rabul ejtett hazafiság azt mondja:

Egy teremtőnk, egy atyánk van, tehát testvérek vagyunk. Ez a teremtő-anya azt akarja, hogy mindenünk boldog legyen itt is, de különösen a jövő életben. S mivel ez a sok boldogság a léleknek Istenhez való viszonyától függ: azért különösen embertársainknak a lelkére viseljünk gondot úgy, hogy kiket vezessünk el az Isten igaz ismeretére. Ha tehát valamelyik ember testvér eltévedt volna abból az akolból, melyben lakozik az egyedül idevezítő igazság, s a melyen kívül a lélekre csak kárhozat vár, az ilyen lélek még akarata ellenére is megmentendő, mert „a ki megtérítette a bűnöst az ő utáról, megtartja annak lelkét s elfedezi annak bűnét. (Jak. V. 19. 20.) Egy lélek megmentéseért aztán nem szabad kímélni sem vagyont, sem szabadságot, sem családot, semmit, mi a földön kedves; ha nem engedne kérésteknek, intéseknek, *ezeztől is megfoszthatják*. Sőt ha bűnében vakmerően megmaradna, mint a megromlott tagot vágjátok ki, s mint a belpoklost szokás üzzétek ki az emberi társadalomból; s hogy másokat megromtó emlékezetük se maradjon: földig rontásokat le még azokat a bűnös helyeket is, melyekben Istent, ugynevezett tiszteletükkel megcsufolták, azokat a szerencsétlen helyeket pedig, melyekben az ártatlan gyermekek tiszta vérebe a kárhozat gyilkos mérget beoltották, tegyétek barmok istállójává vagy privátává. (Perváta.)

Ti pedig emelt fővel adjatok háját Istennek, ki megörzött titeket, hogy *nem vagytok olyanok, mint más emberek*.

Az igazi testvéri szeretet által kalauzolt hazafiság pedig így szól:

Igenis testvérek vagyunk. Egy atyának s egy hazának gyermekei. Szeretnünk kell egymást, *azt cselekedvén, a mit kívánunk, hogy mások velünk cselekedjenek*. Tiszteljük egymásban az embert. Ne tegyünk különbséget az Isten képmását viselő ember és ember között, megvetvén vagy gyűlölvén egymást felfogásunk, hitünk, vallásunk, istenimádásunk módjának különbözőzése miatt. Mert ugyan van-e az egy hitet vallók között is csak két ember, kinek Istenről való felfogása, iránta való bizodalma, szeretete, cselekvési készsége ugyanazonos volna? És végre is ki van biztosítva arról, hogy az ő imája kedvesebb Isten előtt, mint az

általa lenézett másiké? Ne duljuk hát föl egymásnak Isten tiszteletére épített oltárát *magának az Istennek nevében*. Ne is az egymásét, még kevésbé egymást, hanem a magunkét és magunkat tegyük föl Istennek kedves áldozatul ezekre az oltárookra.

Testvérek, egy haza fiai vagyunk. Enyhítsük egymás nyomorát: szedjük föl betegeinket, nyomorékjainkat, lelki szegényeinket, árváinkat, koldusainkat, rabjainkat s azokat, a kik még ezeknél is szánandóbbak, kiknek egyetlen tudvalevő családjuk, csak az életadó Teremtő-Isten.

Hol vesszük mi, hol veszik gyermekeink ezekhez az erőt: a hitet, a szélesebbkörű tiszta látást?

Ha volna közöttünk, ki kétségbe vonná, hogy ott, azokban a nyomorgó protestáns egyházak roskadozó, düledező iskoláiban, melyekre a magyar állam némely vezetői a hazafiatlan nemzetiségek átalakítása okából nemzeti állam címen hajtóvadászatot tart; ha volna közöttünk olyan rövidlátó, ki hazafiság címen vagy más alárendelt anyagi jólétünk megtarthatásáért ezektől megakarna fosztani: szánjátok őt és imádkozzatok érte, mert nem tudja, hogy mit cselekszik.

(Folyt. köv.)

Padrah Sándor,

kir. közjegyző s egyházkerületi képviselő.

KÖZÉLETÜNK.

Szinay Gyula Indítványa az egyházi törvények módosítása tárgyában.

(Folytatás)

A *próbaszónoklatoknak* a választó egyházban tartását eltöltő 209. §. eltörlése rendkívül kívánatos, mert ha saját egyházában hallgatják meg a pályázót a választók küldöttei, ez nem annyi, mintha azt maga a választó közönség hallja s a mellett nagy a különbség, hogy melyik templom szószerében halljuk a szónokot, mert a kinek szónoklatával saját egyháza — tán kisebb templomában meg voltunk elégedve, nem fogjuk szavának erejét esetleg a magunk nagyobb templomában megfelelőnek találni.

* * *

Törvényünk 217. §-a a lelkészválasztásnál legnépesebb községben is csak *két szavazatszedő küldött-séget* enged meg. Nagy egyházakban, a hol ezrekre, egész 10000 ig vagy azonfelül is megy a választók száma, ezt a megszorítást fentartani nem lehet. 1500—2000 választónál többet egy küldöttséghez utalni képtelenség.

A 218. §-nál a tiszántuli egyházkerület megenedné a *választók névjegyzékének a szavazás folyama alatti* módosíthatását is. A Duna-melléki egyházkerület pedig a 223. §-nál a választásnak panaszszal meg nem támadása esetén is *discretionalis* hatalmat adna az esperesnek a választás hivatalból való felülvizsgálására s a concessa megtagadására. Én ezen kísérletek mindenikét felette veszedelmesnek tartanám.

A 235. §. rendelkezésével kapcsolatban a duna-melléki egyházkerület lelkészválasztási ügyben *két egyenlő alsófoku határozat* ellen nem engedne további fellebbezést. Ezzel a nagyon fontos kérdéssel kétszörös a fellebbezéseknél kívánok foglalkozni.

Mai törvényünk 227. §-a után következő új szakaszok gyanánt indítványozza a dunántúli egyházkerület a *lelkészi nyugdíj-intézet* megalkotását. Olyan újítás van ezzel egyházi életünk terén proponálva, a mit nem lehet eléggé helyeselni; de a melynél az 1848. XX. t.-c.-re támaszkodva a leghathatosabban kell felekezetünknek követelni szerintem nem a kétes értékű segélyezést, hanem a nyugdíj alapnak az állam részéről teljes fedezését és a felekezet rendelkezésére bocsátását.

* * *

A *költségelőirányzatot* törvényünk 243. §-a az év első felében rendeli elkészíttetni. A tiszántúli kerület ezt a munkát *január* hónapra kívánja szoríttatni. Tekintettel azonban arra, hogy a hivatolt törvényszakasz utolsó pontja, de meg a dolog természete szerint is a költségvetésnek egyik lényeges alkotó része az adókból való bevétel is, az adókiutással pedig, mint fent kifejtettem, nagy egyházközség erre az időre el nem készülhet, január hóban csupán múlt évi, tehát megbízhatlan adatokon lehetne csak hozzávetőleges költségvetést készíteni.

A 245. §-hoz az *adókules* megállapítása tekintetében a dunántúli egyházkerület I—XVII-ig terjedő adóztatási fokozatot proponál 1-től 200 korona adóig. a tiszántúli egyházkerület pedig azt javasolja, hogy a szoros értelemben vett egyházi adó személyenként egyenlő legyen. A tiszántúli javaslatot, hogy szegény és dúsgazdag egyformán fizessen, végtelen igazságtalannak gondolnám és alkalmasnak arra, hogy egyházunk szegény sorsu tagjait a felekezetnélküliségbe hajtsuk.

Az adókules megállapításának joga: önkormányzati jog. A birtokaránylagos adókules megállapítása a gyakorlati szükségletnek a kérdése. Az adóval való túlterhelés kizárásának szempontja mellett, ezek a szempontok azok, a melyek a kérdés megoldásának irányát meg kell hogy adják.

* * *

A tiszántúli egyházkerület mai törvényünk *egyházi törvénykezésre* vonatkozó részének egészen újból átdolgozását hozza javaslatba. Azt hiszem, e javaslat annyira indokolt, hogy ezt törvényhozásunk vita nélkül elfogja fogadni. E kérdésnek a részleteihez épen ezért így előzetesen alig lehet hozzá szólni. De van egy kiemelkedő, magasán kiemelkedő szempont, a mit figyelmen kívül hagyni nagy hiba volna. Értem a *felebbezések és újítások*, szóval a jogorvoslatok szempontját.

Nemcsak törvénykezési, de erkölcsi és etikai tekintetek követelménye, hogy az igazság kiszolgáltatása megnyugtató módon történjék. Az ember gyarlósága hozza magával, hogy a ki vélt vagy keresett igazságát a bíró ítéletében nem találta meg, első sorban nem arra gondol, hogy a bíró voltaképp törvényt szolgáltat és hogy az elvont meg a törvényes igazság nem mindenkor egymást fedő fogalmak, és nem is arra gondol, hogy vajjon egyáltalán igaz-e az, a mit ő mint igazat keresett, hanem gondol mellék okokra, mellékkörülményekre, a miket a bíró egyéniségével hoz kapcsolatba és minél inkább a közelben látja azt a bírót, gyanakodása, gyanúsítása annál élénkebb, befolyásolást, elfogultságot, emberi indulatokat és egyéb gyengeségeket keres rugójául a bírói határozásnak.

Innen van, hogy a felső bíró magasabb képzettségében, magasabb látkörében fejlettebb, fegyelmezettebb judiciumában való megnyugvást oly nagy mérték-

ben fokozza az a megnyugvás is, mit a felső bírónak a vita szereplőitől és tárgytól távol állása kelt föl.

A jogorvoslat valódi vagy képzelt sérelem gyógyítására rendelt intézmény.

Rendkívüli oknak kell annak lenni, a melynek nyomó hatása alatt a jogorvoslat igénybevételét és ki-merítését korlátozni szabad.

A világi törvénykezés terén találkozunk igenis korlátozási rendelkezésekkel, de azok súlyos okokon alapulnak, milyen p. o. a mi jogéletünkben előforduló kicsiny értékű, apró cseprő perek óriás száma, a melyek tengernyi áradattal árasztanak és rendelkezésétől vonnák a jelentős jogkérdések megoldására hivatott felső bíróságainkat. De nem találunk korlátozási intézkedést világi jogszolgáltatásunk terén a jelentős ügyeknél, a melyeket egymással egyező alsó bírósági határozatok mellett is a legfelsőbb forumig vihet föl az igazságot kereső fél.

Egyházi bíraskodásunk az apró-cseprő ügyekkel elárasztás veszedelmének kitéve nincs. Hiszen az egyházi bírósági és fegyelmi esetek szórványosan fordulnak csak elő. Egyházkerületenként vagy megyénkint, félvényenkint alig egy néhány. Kis jelentőségű pedig nincs közöttük (mivel a törvény a bíraskodás alá csupa jelentős dolgokat utal) egy sem.

Nincs tehát annak semmi néven nevezett oka és értelme, hogy noha vannak fokozatos bíróságaink, a konventtel a csucspontban, mégis az igazságot keresőt elzárjuk attól, hogy ügyét idáig vihesse s határozatát kérhesse ki a törvény kiszolgáltatására hivatott eme legfelsőbb hatóságnak.

Ennek a bíróságnak az ajtaját nem indokolt, de nem is szabad egyetlen jogkereső fél elöl sem elzárni.

De nem csak a bírósági, hanem a közigazgatási ügyekben is rendezni kell a jogorvoslattal élés kérdését és kivétel nélkül meg kell a felebbezést egész a végső forumig a konventig azokban is engedni, mert szinte hihetetlen, hogy nagy fontosságú tárgyak felett 1-ső fokban hozott döntésekben ne legyen apellálás. Nincs bíróság, nincs hatóság, a melynél a tévedés ki volna zárva és a mely, ha tévedését a felebbezésben megvilágítva látja, maga is ne óhajtaná tévedése kiigazítását.

De ime az egyházkerületnek elsőfokban hozott határozatát mostani törvényünk mellett felebbezni nem lehet. Ez, gondolom, jogi képtelenség. Az egyfoku felebbezhetetlen határozat nem alkotmányos döntés többé, hanem egyszerűen parancsszó, a mit kár megokolni is.

És hogy néha az ilyen döntés mily roppant horderejű, azt illusztrálja a jelen indítványom első részében ösmertetett debreceni eset, a hol évszázados gyakorlat, s törvénnyel nem ellenkező egyházmegyei megállapodás ellenére parancsszerűleg keletkezett egy ezen egyház életébe mélyen bevágó egyházkerületi rendelkezés, a mit felebbezni nem lehet s a mi annál kevésbé megnyugtató, mert 37 szóval 31 ellen, tehát láthatólag nagyon hatalmas ellenvélemény és ellenérvelés dacára hozott.

Régi egyházi életünkben ez nem így volt. A sérelmet fel lehet vinni a konventig. A debreceni egyház ügyében is, a t. t. egyházkerülettel szemben, 1822-ben az összes egyházi kerületek General konventje döntött és elfogulatlan álláspontjához képest adott az üldözött egyháznak igazat.

Sérelmesnek találok én azt is, hogy némely esetben az „Újítás” jogorvoslati szokatlanul rövid időre 90 napra van korlátozva, mert ott, a hol a tény új világosításba

állítására képezi az orvoslási intézmény sarkpontját, ilyen szűk határidővel dolgozni nem helyes. A minimum — szerintem — hat hónál kevesebb egy esetben sem lehet.

Az én gondolatom szerint tehát a felebbezés minden ügyben, bíróságiban és közigazgatásiban, minden esetben egész a konventig meg volna engedendő; az újításra pedig a legrövidebb határidő 6 hónapban lenne megállapítandó.

* * *

Indítványom főbb pontjait röviden egybefoglalom. Indítványozom:

1. A nagy egyházaknak az egyházmegyék hatósága alól kivételét és önálló hatóságként az egyházmegyék rangjába emelését.

2. Az egyházi adóknak az állami adókkal együttes behajtása elrendelését fakultative.

3. Zsinati törvényeinknek *szabatos rendszerbe* foglalását.

4. A presbyteri *kettős elnökség* jog és kötelességkörének szabályozását.

5. A presbiteri gyűléseken a *praesentes concludent* elvének behozatalát, a fé éven át igazolatlanul meg nem jelenők tagsági joga elvesztésének kimondásával.

6. A *lelkészválasztásnál* a) a választói névjegyzék összeállítására ideje tekintetében a kis és nagy egyházak között a viszonyok által parancsolt megkülönböztetést; b) nagy egyházakban választások alkalmából kettőnél több szavazatszedő küldöttség engedélyezését; c) *próbaszónoklattan* megengedését; d) a *meghívási jog* szabályozását.

7. A *lelkészi nyugdíjintézet* föllitását az 1848. XX. t.-c. alapján.

A *költségvetés* készítésére egyik egyházkerület részéről javasolt rövid határidő alól a nagy egyházak kivételét.

9. Az *adókulcs* megállapításának az önkormányzat körébe utalását.

10. A *jogorvoslatok* szabadba vételét.

* * *

Végül óhajthatnánk tartanám, ha konventünk és zsinatunk erélyesen föllépne a testet-lelket ölö, népünk erkölcsi és vallási érületét elpusztítással fenyegető *alkoholismus* ellen, ha nevezetesen egyházi főhatóságunk és törvényhozásunk méltóztatnék közbevetni minden befolyását az államkormánytól az alkoholismus korlátozását célzó hathatós intézkedések kieszközlésére, a melyekhez soroznám én a szesz adójának emelését, a botrányosan elszaporodott pálinkamérések számának korlátozását és eltűntetését annak, hogy a pálinkamérések ünnep- és vasárnapon nyitva tartassanak vagy legalább is, hogy a délutáni istentiszteletek bevégezése előtt ki-nyitassanak.

Debrecen, 1902. május hó.

(Vége.)

KÜLFÖLD.

A francia protetantismus és catholicismus harca.

Mignot, albii érsek, kit a protestáns sajtó nagyon is protestás izű nyilatkozataért az utóbbi időben égis magasztalt, végre is megsokalta a protestáns lapoktól

kapott dicséreteket és kényszerítve érezte magát, hogy „szavait, melyeket a protestáns lapok szerkesztői félreértettek, megmagyarázza.“ Levelet irt tehát a Chretien Francais szerkesztőjének, ki előbb katolikus pap volt. Mignot Bourrierhez intézett eme levelében cáfolja a Chr. Fr. azon állítását, hogy a római egyház a szolgaság és sötétség helye. Beismeri ugyan ő is, hogy a francia katolikus egyház nagy átalakulás küszöbén áll, de „ha szükség van is reformok keresztül vitelére, ugy a mint az a történelem más korszakaiban is megtörtént, s ha szükség van is arra, hogy haladjunk, ezt forradalomtól és szímtól várni helytelen és vétkes gondolat volna.“

Ez a nyilatkozat a „plebánosból“ „lekipásztorra“ lett Bourriernek szól, a ki nem tud lapjában eléggé álmétkodni a felett, hogy egy katolikus érsek ő vele az apostatával még csak szóba is áll, sőt az ő lapjában még nyilatkozatot is tesz közzé. Erre mondja azután Bourrier jellemzően: „Az idők mégis csak változnak!“

Bourrier különben sokszor nagyon is merész kijelentéseket tesz. Erősen támadja a pápai hatalmat. „Igaz — mondja Bourrier — hogy a pápák hatalmi igényeiket Krisztus ama mondására alapítják: Tu es Petrus... stb. Ez azonban csak szomorú szójáték, mely nem méltó a Figaro szerkesztőjéhez. Lehetetlen ilyen mondat tulajdonítani Jézusnak, ez az egész mondat későbbi interpoláció“, a Szentírás szövegének a meghamisítása. Ezzel a mondásával azonban Bourrier kissé túllőtt a célon, mert Bourrier nagy mondásait már a francia ref. papok is megsokalták és komolyan intik őt, hogy legyen következetes és ha Krisztusnak egyik mondatát hitelesnek tartja, akkor ne vessen el egy másikat ok nélkül.

Vannak azonban a katolikus püspökök között többen, a kik nem akarják meg érteni az idők változását és mereven ragaszkodnak a pápai tekintélyhez. Mutatványul lássunk ebből is egyet. Egyik püspök szerint a római egyházban a traditio a tekintélyben nyilvánul. A hagyomány megelőzte a Szentírást. Igaz ugyan, hogy a hagyomány nem minden, mert a traditiónak a Biblia is kiegészítő részét (!) teszi. A Biblia magában semmi, a Biblia csak az, a minek a hagyomány akarja, hogy legyen, tehát a Biblia a hagyománytól kapja a maga tekintélyét (!) Ez a hagyomány megszemélyesül az egyházban, a mely egyház viszont a csalhatatlan pápában van megszemélyesítve. Ime tehát az okoskodás gondolatmenete: Biblia = hagyomány, hagyomány = egyház, egyház = csalhatatlan pápa.

A nancyi püspök is, dacára némely szabadelvű nyilatkozatainak, többször elszólja magát. Féli pl. a francia katolikus szeminaryumi oktatást attól a törekvéstől, hogy a szeminaryumokban a theológiát francia nyelven akarják előadni, mert ez által lehetlenné teszik a nagy theologusok megismerését és ugy szólnán az egész theologiai tudományt. Tehát e szerint nem lehet a theológiát nemzeti nyelven tanulmányozni, mert a nemzeti nyelv használata a theologiai tudomány halálát jelenti. A nancyi püspök okoskodását követve, pl. Németországban, a hol németül tanulmányozzák a theológiát, nincs theologia. Vagy pl. Franciaországban nincs római jogtudomány sem, mert a francia jogtanárok a római jogot franciául adják elő.

A francia katolikusok a protestánsok ellen több gunyoló röpiratot adnak ki. Ezek egyike Zola szájába adja a következő nyilatkozatot: „Franciaország elveszett azon a napon, a mikor a protestantizmus által magát meghódítottatni engedi.“ Kérde azután a röpirat:

A francia protestántizmus a vallás nevet megérdemli-e? Felelet: Nem! Kérde tovább: Komolyan veszik a protestánsok a maguk vallását? Felelet: Épen nem, ők különben is a sociálisták és anarchisták szövetségesei, lapjaikat is külföldiek szerkesztik.

Ime a catholicismus sehol sem válogatja meg az eszközeit!

Természetes, hogy a franciák közt sok szó esik a képek és ereklyék tiszteletéről is. Sokan vitatkoznak az ereklyékről és képekről nagy általánosságban is, de érdekes az a vita is, mely az egyik turini templomban ezüst urnában őrzött ugynevezett Sudario felett megindult. Arról a vászonkendőről van itt szó, melybe állítólag az Üdvözítő holtteste be volt takarva. Éppen kapóra jön a vita a francia protestánsoknak és Vignon Pál legközelebb egy jeles munkában mutatja ki az ereklyék tiszteletének helytelen voltát és a turini ereklyéről is bebizonyítja, hogy az nem lehet valódi. Még érdekesebb azonban az a körülmény, hogy a vitába bele szól a Revue Benedictine c. szerzetes lap is. Ismerteti ugyanis Dobschütz nevű német theológusnak 1899 ben Lipésében megjelent „Krisztus képekről“ c. munkáját, a mely mű kimutatja, hogy a képek tiszteletét az őskeresztység a görögöktől vette át. A keresztység tovább fejlesztette a görögöktől átvett nézeteket azáltal, hogy a képeknek csodás eredetet tulajdonított és a képet az ábrázolt személylyel szoros viszonyba hozta. Szerinte még a legrégebb képek egyikének tartott Veronika csodatevő képe sem régebb a VI—VII. századnál. Ez volt ugyanis az a korszak, melynek a theológiája hasznosnak találta, hogy ezt a pogány hagyományt elfogadja. A képrombolás korszakában és majd később a Krisztus csodatevő képei mellett megjelentek a Mária csodatevő képei, s ez a hit még napjainkban is terjed.

Jellemző, hogy Dobschütz ezen 3 évvel ezelőtt irt művének ismertetését egy szerzetes rend lapja időszerűnek találja ismertetni!

A protestáns lapoknak majd mindenik száma tud felemlíteni esetet arra, hogy katolikus pap tér át a protestáns vallásra. Legtöbb kitérés a szerzetesrendek kebeléből történik. Az áttérés oka az áttért papoknak saját nyilatkozatai szerint vagy az, hogy „a protestántizmusban találták fel az evangéliumi igazságot,“ vagy pedig az, hogy nem hisznek a pápa esalatkozhatlanságának dogmájában.

A katolikus egyház ellen természetesen minden adatot kikutatnak napjainkban. Így pl. bizonyítgatják a francia protestáns lapok azt az állítást is, melykülönben nem új keletű, hogy az olyan államokban, a melyekben a catholicismus az uralkodó vallás, az alsóbb néposztályok és falvak lakosságának sorsa nyomoruságos. Felhozzák a szicilliai városokat. Bebizonyítják, hogy a szicilliai nép műveletlensége és társadalmi nyomora kétségtelen. Ezek legalább is három századdal elmaradtak. Egyik 20,000 lakossal bíró szicilliai városnak pl. nincsen egy hirlapja sem, sőt még könyvkereskedése sincs. A népnevelés elméletben kötelező volna, de a papság és a nagybirtokosok meggátolják annak keresztülvitelét. Nem régen egyik nagy birtokos valamelyik gyűlésen azt mondta, hogy ezt a törvényt el kell törölni; mert annak semmi haszna sincsen. És ezt a kijelentést a papok és a nagy birtokosok általános helyesléssel fogadták.

A katolikus egyház már szervezeténél fogva sem lehet nemzeti egyház. Népszerűtlenségének is igen sok esetben ez az oka. Mint erre az igazságra vonat-

kozó egyik adatot felemlitem, hogy rosszul esik a francia katolikusoknak, hogy bár Franciaország katolikusai 1901-ben 6,728,666 frankkal járultak hozzá a katolikus külmiszió költségeihez, és dacára annak, hogy Rómába több francia pénz vándorol, mint német pénz, mégis a Vatikánban a legfőbb tisztségek viselői közt több német van, mint francia.

A párisi ref. theologiai facultás most ünnepelte fennállásának 25 éves jubileumát. Az ünnepélyen a francia közoktatási miniszter is jelen volt a kormány képviselőjében és pedig mint megmondotta, azért, mert a párisi theologiai facultás az Elsász-Lotharingiával veszendőbe ment straszburgi facultásnak a maradványa, tehát szomorú emléket idéz fel minden francia lelkében. Hozzá tette még azt is, hogy a protestántizmus történelme az emberi szellem felszabadulásának a történelméhez van kapcsolva.

Nagy lelkesedéssel ünnepelték meg a francia reformátusok a folyó évben Monod Adolf születésének 100-ik évfordulóját. Monod francia ref. theológus volt. Kopenhágában született, ahol atyja a francia reformátusok lelkésze volt.

Kopenhágában ugyanis 1685-ben alakult a francia ref. egyház a XIV. Lajos által Franciaországból kiűzött hugenottákból, de gyarapodott sveici és hollandiai kivándorlókkal is. Monod Párisban és Genfben tanult, majd Nápolyban egy evangélikus gyülekezetet alakítván, köztök működött 1824—1827-ig. Majd lyoni lelkész, később 1838-ban a montaubani ref. theologiai facultás tanára lett, végre a párisi ref. egyház lelkésze volt. Egyházi beszédei képezik irodalmi munkáinak legbecsesebb részét, éppen azért most születésének századik év fordulója alkalmával egyházi beszédeiből adtak ki egy gyűjteményt.

(Folyt. köv.)

Barcsa János.

NEKROLOG.

SZABÓ KÁROLY

1839—1902.

A halálig buzgó, tevékeny lélek elszállt; az egyház hű katonája váratlanul dőlt ki a munka mezején, a melyen egy fensőbb idealismus által vezéreltetve a végső lehelletig oly nemesen küzdött. A ki egész életében a kötelességet ismerte legfőbb parancsnak, a kötelesség áldozatja lön. Az élet hajója hosszú hanyatlás után oda tért vissza, a honnan kiindult; a lét fénye ott vetett végső lobbót, a hol először gyuladt ki. És az áldott lélek nem keserű szenvedések, hanem vidám percek után tért teremtőjéhez, a ki szolgáját nemes tulajdonokkal: szivjósággal és lelki vidámsággal állította a küzdelem terére. A derüs vidámság fénye egy pillanatra sem homályosult el, ott világolt az élet alkonyán is, csak a lélek elávozásakor aludt ki örökre. Szabó Károly, a lankadást nem ismerő espere, a munkás vezér nincsen többé! Ismerjük a tragédiát, a megdőbentő elmulást. Még mindig fogva tartják szívünket a szomorú érzelmek, melyeket a szörnyű meglepetés első percei keltettek.

Ezen munkás, példányképpül szolgáló élet meliő arra, hogy annak lefolyása a jelen és az utókor számára megörökíttessék.

Szabó Károly 1839. március 5-én született Fugyi-Vásárhelyen (Bihar m.) Szabó Pál ottani ref. lelkész és Mezei Anna szüléktől. Akkor még a két egyházköz-ség Fugyi és Fugyi-Vásárhely nem volt elválasztva, úgy hogy Szabó Károly éppen azon a paróchián halt meg, a hol született. Körülbelül három éves volt, a midőn atyját Berettyó-Szent-Mártonban választották meg lelkészül. Ide költözött tehát a buzgó, derült világnézetéről széles körben ismeretes Szabó Pál, a kinek Károlyon kívül volt még egy idősebb, ma is élő fia Gyula. A gyermekek elemi kiképzetésüket Szt.-Mártonban nyerték s Károly már 8 éves korában Nagy-Szalontán tanult, mint az akkor még fennálló gymnasium első osztályu növendéke. Egy év múlva Derecskére ment, a hol abban az időben még fent állott az ugynevezett latin iskola. Itt végezte el a második, harmadik és negyedik osztályt.

Az 1851-ik évben a felsőbb osztályok elvégzésére atyja Debrecenbe vitte fiát s a Darabos-utcán a most is élő Ormós István timárnál helyezte el ellátás végett. Érdekes, hogy a megboldogultnak fia, Bertalan 33 évvel később szintén ennél a becsületes timárnál lakott. Midőn 6-odik osztályos volt Szabó Károly, megalakította negyed magával u. m. Ujfalusi József debreceni főorvos, Bakóczy János volt böszörményi lelkész és Szabó Gáborral egy szűkebb körű zenekart, a melyből 5-6 évvel később a több mint 30 tagot számláló híres főiskolai zenekar nőtte ki magát.

Két évig lakott a szegénysorsu timárnál s már mint bölcsész bentlakást, convictust és tandíjmentességet nyert. Állandóan kitünő tanuló volt s osztálytársai között mindig az első helyek egyikét foglalta el. Így jött el az 1855. év. Tudjuk, hogy 1850. óta az abszolutisztikus kormány az örökös tartományok számára készült „Organisations-Entwurf“-ot hazai tanintézetekre, így a debrecenire is kiterjesztette, mi által az érettségi vizsgálat kötelezővé tétetett. Ámde a debreceni főiskolának nem adták meg a jogot ezen vizsgálat tartására úgy, hogy a felsőbb tanulmányokra készülő ifjaknak a váradi premonstreiek gymnasiumában kellett letenni az érettségi vizsgát. Itt tette le azt Szabó Károly is 1855-ben, még pedig kitünő eredménnyel.

Az érettséget tett ifju bizonyára a szülei házban szerzett benyomásoknak engedve életpályául a lelkészi pályát választotta. 1855. október havától 1859. április 13-ig mint theologus a debreceni főiskolának buzgó növendéke volt. Már ekkor belátta a mély gondolkozásu ifju, hogy a theologiai pályán nem csupán az órák sablonszerű látogatására s a félévi vizsgák szabályszerű letetésére kell szoritkozunk, hanem tág tért kell engedni az önképzésnek is. Ezen elvnek hódolva a főiskola csaknem minden ifjusági együletének tagja volt. A főiskolai énekkarban a II. Tenor fachnak a protokántora volt. Hő vágya volt, hogy a híres diák-tüzoltó együletnek is tagja lehessen. Ámde ebben a különben is társaihoz képest igen ifju diákot kicsiny termete s gyöngye ereje megakadályozta. De a benne lakozó lelki erő csodálatosan legyőzte itt is az akadályokat. Három éven át titkon éjszaka a torna-terembe járt, hogy testét megedzeni tudhassa. Így történt aztán, hogy a tüzoltó egyület a midőn a felvétel alkalmával megforgatta a qualificáló kis botot, a nézők bámulatára, nagy lelkességgel tagjául választotta. A lelkierőre, a melynek fényes tanubizonyosága a többek között ezen eset is, nagy szük-

sége volt ezen időben Szabó Károlynak, mivel 1856-ban egy év alatt apját és anyját elveszítvén teljesen árván, minden anyagi segély nélkül maradt. De a kétségbeesést ő sohasem ismerte. A felsőbb gondviselésbe vett szilárd hit már ekkor mély gyökeret vert szívében s az egész életére kiható önbizalom fejlődött ki nála, a mely Istenen kívül csak saját erejére támaszkodik. És ez a hit és önbizalom megsegítette őt. Saját szorgalma folytán a főiskola segélyezése mellett elvégezhette a theologiai tanfolyamot.

Az 1859. évben fontos fordulat állott be életében. Ugyanis ezen év április 20-án Mező-Keresztesre ment az ottani református fiu iskola igazgatójául. A törekvő ifju akadémikus rektor azonban nem csupán a tanításra, hanem az orgonista-kántorságra is kötelezte magát. Kitartó vas szorgalom mellett sikerült neki meg lehetős jártasságot szerezni az orgonázásban. Négy évet töltött, mint rektor Mező-Keresztesen s mindenkinek kiváló előismerését vivta ki. 1863. május 2-án kitünő eredménnyel letévén Debrecenben a lelkészképesítő vizsgát, ismét Mező-Keresztesre tért vissza, még pedig segédlelkészül a híres bihari esperes Nagy István mellé, a ki néhány napig Mező-Telkiben Gyula bátyjánál időző ifju lelkészt hivatalos levélben barátságosan kéri fel, hogy a következő pünkössti ünnepeken végeznék el az akkor lelkész nélkül levő Fugyiban az egyházi szent szolgálatokat. Az érdekes levél így végződik: A kiküldetés elfogadása felől nem kételkedem annyival inkább, mert a lelkészjelölti minőségben első fellépés épen a szülő földön s azon szent házban történik, a hol a keresztvizet valaha fejére öntötték. Ez a leggyöngédebb költői összetalálkozása az élet jelöltebb szakainak, a prósa világán. Ki gondolta volna, hogy itt fog találkozni a születés és halál?

(Folyt. köv.)

Rév, 1902. jun. 24.

Veres István.
ev. ref. lelkész.

KÜLÖNFÉLÉK.

— **Személyi hir.** Főtiszteletű püspök urunk Abaujban az alsó-kékedi fürdőben időzik, Balogh Ferencz theol. akad. tanár s egyházkerületi tanács biróval együtt. Az abauji egyházmegye lelkészei a sárospataki főiskolában tanuló szegény sorsu abauji származásu ifju segélyezésére 2000 koronás alapítványt szándékoznak gyűjteni. Erre a célra július 10-én táncmulatságot rendeztek az alsó-kékedi fürdőben s a bevétel 476 koronát tett. Az abauji egyházmegye megjelent lelkészei, élükön Révész Kálmán esperessel, megragadták az alkalmat, hogy főtiszteletű püspök urunk előtt testületileg tisztelegjenek. Az esperes üdvözlő szavaira megindult hangon válaszolt az ősz főpásztor, kit a testvér egyházkerület lelkészei részéről megnyilatkozott ragaszkodás igen kellemesen érintett. Legyen az érintkezés egy újabb láncszeme ama kapcsolatnak, mely bennünket hova-tovább szorosabban egybe fűzőn a Krisztusi szeretet zászlója alatt.

— **Kongrua ügy.** Lapunk mai száma hirdetési oldalán találják meg a fizetés-kiegészítésre jogosult nt. lelkész urak a július-decemberi félévre utalványozott illetmények kimutatását. Sziveskedjenek az érdekeltek a már többször közölt minta szerint szabályszerűen felbélyegzett s megpecsételt nyugtáikat az egy-

házkerületi pénztárhoz kifizetés végett beküldeni. A nyugta szövegétől az a kitétel, hogy az illetmény az 1898. évi XIV. t.-c. alapján vétetett fel, nem hagyható ki.

— **Káplántartási illetmény.** A káplántartási költségek fedezésére a f. évi ápril.-juniusi évnegyedre esedékes összeg leküldetvén, az esperesi hivataloknál nyilvántartott s e javadalmazási pótléokra fölvetett egyházak lelkészei a szokott összegekről sziveskedjenek beküldeni a 11-ik fokozat szerint bélyeggel szabályszerűen felszerelt nyugtaikat az egyházkerület pénztárához.

— **A lelkész-képességi vizsgák** idejűl f. évi szeptember hó 11—13. napjait tűzte ki a ft.-püspöki hivatal. A vizsgát tevő atyafiak szept. 10. délután 4 órakor jelentkezzenek és pedig: az első vizsgát tevők leckekönyveikkel és végbizonyítványaikkal, a vizsga tárgyait képező tudományok köréből szabadon választott themáról otthon készített tudományos dolgozataikat f. évi szeptember 1-ső napjáig küldjék be, mellékelvén ehhez a theol. tanfolyam hallgatása alatt készített írásbeli munkáikat is. A második vizsgát tevők: a) egyházi beszédet irjanak Róm. VIII. 5, 6, 7, 8, 9. versek alapján. b) Káté magyarázatot készítsenek a XLVIII. Urnap 123-ik kérdéséről. Az egyházi beszéd elő és utóimával készítendő. E vizsgát tevők dolgozataikat, esperesileg megerősített szolgálati bizonyítványukat szintén szeptember 1-ig terjesszék be a ft. püspöki hivatalba.

— **Esperesválasztási mozgalmak.** A békésbányai egyházmegyében élénk mozgalom indult meg a Szabó János halálával megürrült esperesi szék betöltése körül. Három jelölt neve is került szóba, u. m. Pap Imre h.-m.-vásárhelyi lelkészé, a ki a közeli egyházkerületi tanácsbírói választáskor a kerületen is sok szavazatot nyert volt s az egyházmegyében jelenleg tanácsbírói és pénztárnoki tisztet visel; továbbá Dombi Lajos gyulai lelkész, egyh. megyei tanácsbíró s több ízben képviselő az egyházkerületen; végül Futó Zoltán szentesi lelkész. A „Hódmezővásárhelyi és Vidéke” című politikai és társadalmi lapban „Presbyter” aláírással valaki Pap Imrét kívánja felhívni az egyházmegye figyelmét, kinek megválasztása érdekében a h.-m.-vásárhelyi egyháztanács értekezletet kíván tartatni. Véleményünk szerint a hat nagy vármegye területén fekvő óriási egyházmegye két vagy több egyházmegyére való felosztására az üresedés alkalmát fel kellett volna használni, a mikor az előbb-utóbb csak bekövetkező felosztást a személyi tekintetek kevésbé késleltetik. Az erdélyi egyházkerületben kisebb, egyetlen vármegye területén fekvő egyházmegye is kétfelé ohajt menni, mert jelenlegi nagyságában lehetetlenség kellően gondozni minden gyülekezetet. Nem a „divide et vincas” jelige alatt mozog ez a kérdés, a munka-megosztás elve sürgeti azt, mely elől más egyházmegyék sem vonhatják ki idővel magokat. Mi ilyen irányban ohajtanók a mozgalomindítást; addig pedig bátran meg lehet hagyni a hivatal vezetését a helyettes esperes kezében.

— **Életelevenség a h. mezővásárhelyi egyházban.** A h.-m.-vásárhelyi egyház presbyteriuma, korábbi határozat szerint, öt évenként részletes jelentést tesz közzé a gondjaira bízott Krisztusi gyülekezetéről. Vettük a 2-ik ötéves ciklus e nemű évkönyvét, mely Szeremlei Sámuel lelkészelnök, Juhász Mihály főgondnok és Bányai Sándor e. jegyző aláírásával jelent meg. Hogy mi mindenről ad számot a 70 oldalra terjedő évkönyv, a következő tartalomjegyzék némi fogalmat adhat róla: Tartalom. 1. Kormányzat, kezelés. Presbyterek névsora. 2. Egyházi szolgálatok és rendtartások. a) Istenisztelet. b) Keresztelés. c) Konfirmatio. d) Esketés. e) Temetés.

f) Anyakönyvvezetés. g) Vallástanítás. h) Téli felolvasások. i) Alapítványok gyarapítása. 3. Az egyház intézetei: a) Népiskolák; népiskolai kimutatás. b) Főgymn. c) Jótét egyesület. d) Nőegylet. e) Belhivatalnokok gyámintézete. f) Uj-templomi énekkar. g) ifjúsági egyesület. 4. Anyagi állapot. a) Népesség, népmozgalmi adatok; gyermekkorlátozás ellen. b) Vagyon. aa) Épületünk. bb) Földek. cc) Tökek: 1. egyháziak, 2. népiskolaiak, 3. főgymnasiumiak. dd) Az egyház 1901. évi bevételeinek és kiadásainak számadásairól: 1. egyháziak, 2. népiskolaiak, 3. főgymnasiumiak. ee) Egyházi adózás. ff) Engedélyező bizottság. 5. Jótékonyok. a) Az egyházunk és tanintézetei javára tett nagyobb adományok és hagyományok az előző 5 évben. b) Egyházunk részéről tett nagyobb adományok az előző 5 évben. 6. Nevezetesebb események és egyházi határozatok az előző 5 évben. 7. Visszapillantás és teendőnk a jövőre. A szöveg közt képeket találunk, um: a 11. oldalon van az új templom belsejének képe az 1898. évi megújítás után, 21 lapon az újvárosi templom és lelkészlak képe, 28. lapon az ev. reform. főgymnasium, az 50. lapon az ó-gymnasiumi bérház képe, 53 lapon Sófalvi Ézsaiás kántor, az 58. lapon Szabó Mihály presbyter arcképe. Érdekes a népiskolai kimutatás (25 lap) és az anyagi állapot kimutatása. (37 lap.) Szeretnénk részletet is közölni a tartalomdus évkönyvből, de lapunk tere ez uttal nem engedi. A h.-m.-vásárhelyi egyház már eddig is követendő példát adott arra, hogy a magát „nagy”-nak nevezni szerető népesebb egyházközösségek minő újabb eszközökkel és módokon is szolgálhatják az egyházi élet nemes céljait. Felhívjuk erre az évkönyvre különösen a debreceni egyház presbyteriumának a figyelmét s várjuk, hogy a mi még eddig nem történt meg, a h. m.-vásárhelyiek példaadását követni fogja s legközelebről nem csak az anyagi állaporról bocsát a nyilvánosság elé hasonló kimutatást, de számot ad népiskolai oktatásának eredményéről is. Valaha láttunk a debreceni elemi iskolákról külön értesítőt is. Valjon mért szünt meg? s meddig szünetel?

— **Az egyházkerületi tanácsbíróválasztáshoz.** Vettük s közöljük a következő értesítést: Értesíteni kívánom barátaimat, kik engem az egyházkerületi tanácsbíroságra újra megakarnak választani, hogy e tisztséget ugyan azon okok miatt, melyek miatt arról le mondottam, nem vállalom el, bár mily hállára kötelez is egyébként irányomban tanusított megtisztelő bizalmuk. *Szeremlei Sámuel m. k.*

— **Értesítés.** A vasárnap délutáni isteniszteletre készített „Jellemképek”-nek megrendelési idejét aug. 15-ig meghosszabbítom. Tengőd, (Tolna m.) 1902. Julius 6. *Bocsor Lajos.*

Szerkesztői üzenet.

N. I. K.—r. A tudakolt alapítvány a főiskolában nem létezik. — J. S. Szt.—va. A levelet kellő helyére juttattam. — S. K. Nmt. Sorát kerítjük. — U. B. M.—i. A küldeményt köszönettel vettük, mihelyt terünk engedi, közölni fogjuk.

Tartalom-jegyzék: A zsinat-tartás ideje. Dr. Baltazár Dezső. — Tanügy: Reform. hitűség és áldozatkészség. Padrah Sándor. — Közéletünk: Szinay Gyula Indítványa az egyházi törvények módosítása tárgyában. — Külföld: A francia protestantizmus és katolicizmus harca. Bacsá János. — Nekrológ: Szabó Károly Veres István. — Közlönyek.

Felelős szerkesztő: ERŐSS LAJOS.

Pályásat.

Az államilag segélyezett *békési* ev. ref. főgymnasiumnál betöltendő *természettan-mennyiség-tani* helyettes tanári állásra pályázat hirdetik. Javadalma 1600 korona. Tantárgyai lesznek mennyiség-tan, mértani rajz és szépírás. Míg a tanintézet teljesen el nem lesz látva tanerőkkel, köteles lesz heti 20—23 órán át tanítani.

Az állás betöltése a vallás és közoktatásügyi miniszterium jogkörébe tartozik.

A pályázati kérvények az életkort, vallást, végzett tanulmányokat, eddigi szolgálataikat, védkötelezettségüket, és egészségi állapotukat igazoló okmányokkal ellátva *augusztus 7-ik* napjáig a főgymnasium *igazgatóságához* küldendők.

Csak ev. ref. vallásu tanárjelöltek pályázata fogadtatik el.

Békés, 1902. jul. 17.

A főgymnasiumi igazgatótanács elnöksége.

Pályásat,**rektor-tanítói állásra.**

A *körösladányi* ev. ref. egyház pályázatot hirdet nyugdíjazás folytán megüresedett *rektor-tanítói* állásra.

Javadalom: 188 korona 92 fillér készpénz; 16 mm. 56 kiló buza; 22 mm. 20 kiló árpa; fél szesszió (eredetileg mintegy 45 magyar hold) föld, melynek adóját az egyház fizeti; a kisértés után 98 korona 58 fillér kárpótlás. Természetbeni 3 szobás új lakás minden szükséges melléképülettel.

Ezen törzsfizetésért kötelessége a megválasztandónak a nagy fiiskola IV—V—VI. osztályának tanítása, lelkész akadályoztatása esetén lelkész helyettesítése; urvacsoraosztásnál segédkezés; ünnepkövetek ellátása. Kötelessége továbbá a kanonikus órák végzése, mely utóbbiért 24 korona, ugyszintén az egyházi jegyzőség, egyháziadó kivetése s évi számadás összeállítása, melyért 50 korona tiszteletdíj jár.

Ezen iskolához van csatolva jelenben az ev. ref. vallásu ismétlőiskolás fiúk tanítása, melyért a község 110 koronát fizet. E mellékjöveldelmekkel együtt a javadalom 1800 koronát meghalad.

Megjegyeztetik, hogy a határ tagosítás alatt van s hogy a *lelkészi minősítéssel bíró pályázók előnyben részesülnek.* Az állás szeptember 1-én foglalandó el. Keresztlevéllel, oklevéllel, orvosi és szolgálati bizonyítvánnyal felszerelt kérvények folyó évi *augusztus 10-ig* alólirotthoz küldendők.

Körösladány, 1902. jul. 10.

Tóth József.
ev. ref. lelkész.

Pályásati hirdetés.

A Szatmárnémeti ev. ref. felsőbb leányiskola igazgatósága pályázatot hirdet egy f. év szept. 1-én betöltendő bentlakó tanítónői állásra. Pályázhatnak a mennyiség-tani és természettudományi, esetleg a magyar és németnyelvi szakcsoportra képesített ev. ref. vóllásu okleveles, polgári, vagy középiskolai képesítéssel bíró tanítónők. A németnyelv tudása feltétlenül szükséges. A francianyelv tudása, vagy a torna tanításra szóló képesítés előnyben részesít.

Javadalmazás: 1060 korona évi fizetés havi eléleges részletekben szabad lakás és teljes ellátás az intézetben. A megválasztott az orsz. középiskolai nyugdíjintézet jogosult és kötelezett tagja.

Kötelessége a megválasztottnak a tanításon kívül a másik bentlakó tanítónővel felváltva az internátusban felügyeletet gyakorolni s a növényekkel (ezek száma; 12) német nyelven társalogni. Heti órák maximuma: 22.

Pályázati határidő f. év aug. 5.

A pályázathoz szükséges okmányok: 1 keresztlevél, 2 orvosi bizonyítvány, 3 elemi oklevél, 4 polg. iskolai esetleg középiskolai oklevél.

A pályázatok alantírt címére Szatmárra küldendők.

Szatmár 1902. jul. 8.

Rács István,
ev. ref. lelkész s az ig.
tanács elnöke.

Pályásati hirdetmény.

A bihari ev. ref. egyházmegyébe kebelezett s halálozás folytán megürült n.-kerekii első osztályu lelkészi állásra pályázat hirdetik.

Javadalom: 1. készpénz 68 k. 2. minden pártól egy öreg véka buza; k. b. 42 köböl, 3. minden pártól egy öreg v. zab; k. b. 42 köb. 4. 83 hold föld haszonélvezete á 1100 □ öl. 5. öt hold föld 2-szeri szántása; 6. 2 öl tűziza; 7. tejváltság; 8. nádváltság; 9. örletés; 10. 15 hold kaszáló munkáltatása; 11. stóla; 12. kender és dinnyeföldváltság; 13. 2 köblös tengeri föld és megszántása.

Az állás összes értékelése 2902 k. 60 fill.

Pályázati határidő 1902. évi szeptember 20. mely időig a kellően felszerelt kérvények Szemes László h.-espereshez, Szent-Jánosra — u. p. Bors intézendők.

A megválasztandó lelkész állomását 1903. január 1-én köteles elfoglalni.

Debrecen, 1902. julius. 16.

püspök helyett
Zsigmond Sándor,
egyh. ker. főjegyző.

Pályásat.

Az államilag segélyezett *békési* ev. ref. főgymnasiumnál betöltendő *természetrájk-földrajzi* tanári állásra pályázat hirdettetik, melynek javadalma 2400 kor. törzsfizetés és 400 kor. lakáspénz. Az állás betöltése a vall. és közokt. miniszterium jogkörébe tartozik, a kérvények tehát ahoz címzendők. Az alkalmazandó tanár egyelőre ideiglenes minőségűnek tekintetik.

Okleveles pályázók hiányában helyettes tanár alkalmaztatik 1600 kor. díjazás mellett.

Csak ev. ref. vallásu tanárok és tanárjelöltek pályázata fogadtatik el.

Míg a tanintézet teljesen el nem lesz látva tanerőkkel, köteles lesz heti 20—23 órán tanítani és pedig szaktárgyain kívül más rokon tárgyat is.

A pályázati kérvények az életkort, vallást, végzett tanulmányaikat, eddigi szolgálataikat védőkötvelettségüket és egészségi állapotukat igazoló okmányokkal ellátva jul. hó 25-ik napjáig a *főgymnasium igazgatóságához* küldendők.

Megjegyeztetik, hogy annak idején az állammal kötött szerződés értelmében 2600, 2800, 3200 és 3600 koronás törzsfizetések is fognak rendszeresítettnek.

Békés, 1902. jul. 2.

*A főgymn. igazgatótanács
elnöksége.*

Az 1901. évi makói ipar és gazdasági kiállításon a nagy diszoklevéllel kitüntetve.

Wegenstein C. L.

első délmagyarországi

orgona-építő müintézet

(gőzerőre berendezve)

Temesvárott.

Szállit kitünő legújabb rendszer szerint készített

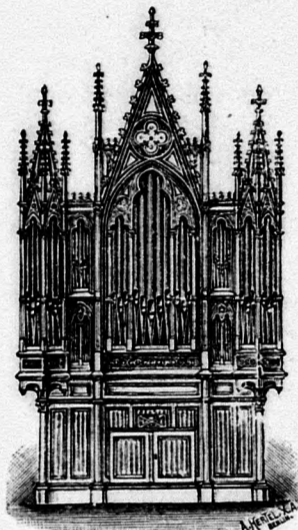
pneumatikus

orgonákat

o bármily o
nagyságban

legolcsóbb árak

mellett.

Az 1896. évi kiállításon a nagy milleniumi éremmel kitüntetve

NEUMANN M.

cs. és kir. udvari szállító

Debreczen, Főtér, a magy. kir. postával szemben.

Áruházában levő mindennemű öltönyök, színre, minőségre és olcsóságra nézve első helyen állanak.

Kizárólag csak a tulajdonát képező eredeti modelljei szerint készült fiu- és gyermek ruhák vannak raktáron.

Minden darab saját műhelyében, személyes felügyelete alatt készül.

Az ország minden nagyobb városaiban hatalmas fiók-telepek.

Alapított 1845-ben.

Nyomatott! Hoffmann és Kronovitz könyvnyomdájában, Debreczenben, főpiac, a főpostával szemben.